

Η «Στρατηγική Αυτονομία» της ΕΕ: Ενήλικη Πραγματικότητα ή Παιδική Ουτοπία;

Με την έκδοση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (EU Global Strategy – EUGS) το 2016, η ΕΕ ξεκίνησε μία ουσιαστική προσπάθεια αναβάθμισης της σε έναν αξιόπιστο παγκόσμιο γεωπολιτικό παίκτη, πάροχο ασφάλειας και σταθερότητας τόσο στα Κράτη Μέλη (ΚΜ) όσο και στις περιοχές ενδιαφέροντος της. Στο θεσμικό αυτό κείμενο τέθηκαν οι βάσεις για την Στρατηγική Αυτονομία παρόλο που πλουθενά στο κείμενο αυτό δεν διατυπώθηκε ξεκάθαρα.

Οι γεωπολιτικοί στόχοι για τους οποίους η ΕΕ οφείλει να εφαρμόσει αυτή την «Στρατηγική Αυτονομία» (όπως την ονόμασε η τότε Ύπατη Εκπρόσωπος Μογκερίνι) αναφέρονται στο θεσμικό αυτό κείμενο με κύριους στόχους «την τήρηση των δεσμεύσεων για αμοιβαία βοήθεια και αλληλεγγύη», (δηλαδή το γνωστό άρθρο 42-7 της Συνθήκης της ΕΕ για την αμοιβαία υποστήριξη και το άρθρο 222 της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ για αλληλεγγύη) και την «προστασία των ανθρώπινων ζωών και της ειρήνης» όπου απαιτείται.

Στο πλαίσιο αυτό, οι αρχές της ΕΕ τονίζουν διαρκώς την ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη θέσπισης μέτρων για την ενίσχυση της στρατηγικής ευρωπαϊκής κυριαρχίας όχι μόνο σε θέματα ασφάλειας αλλά και σε πολλούς άλλους τομείς. Έχουν ήδη αναγνωρισθεί δέκα τομείς Αυτονομίας. Η απαίτηση και η φιλοδοξία είναι να «αποφύγουμε τις εξωτερικές εξαρτήσεις σε ένα νέο γεωπολιτικό

πλαίσιο». Με αυτό δεν εννοούμε Αυτονομία από οποιοδήποτε έθνος ή διεθνή οργανισμό, αλλά την Αυτονομία της ΕΕ να πράττει ό,τι αποφασίσει μόνη της χωρίς καμία υποχρεωτική εξάρτηση. Πιο συγκεκριμένα η εν λόγω αυτονομία αφορά, εκτός από την άμυνα, στην οικονομία, στην υγεία, στη κλιματική αλλαγή, στην τυποποίηση, στο διάστημα, στη τεχνητή νοημοσύνη, στα φαρμακευτικά προϊόντα, στην γεωργία, στη βιομηχανία κλπ. Η ΕΕ πρέπει και οφείλει να έχει την ικανότητα να ενεργεί σε όλους ή σχεδόν όλους τους τομείς χωρίς αδικαιολόγητη εξάρτηση από άλλους διεθνείς παίκτες από άποψη ικανοτήτων, τεχνολογιών και πολιτικής λήψης αποφάσεων.

Είναι φανερό ότι ο όρος «Στρατηγική Αυτονομία» απαιτεί περαιτέρω διευκρινήσεις. Αυτονομία κατά βάση σημαίνει να ενεργεί κάποιος μόνος του. Η έννοια της Αυτονομίας περιλαμβάνει ένα ευρύτερο πλαίσιο από αυτό της Αυτάρκειας, και πρέπει να γνωρίζουμε καλά αυτή τη διάκριση. Η Αυτάρκεια δεν είναι υποκατάστατο της Αυτονομίας. Ωστόσο, η αλληλεξάρτηση ή η αλληλεπίδραση ακόμη και χωρίς εξάρτηση με άλλους γεωπολιτικούς παγκόσμιους διεθνείς «παίκτες» είναι μία αναγκαιότητα που επίσης δεν μπορούμε να αναστρέψουμε. Η Ευρώπη δεν είναι μόνη της στον κόσμο.

Επιστρέφοντας στον τομέα της Άμυνας, είναι ξεκάθαρο ότι η επιθυμητή, στον τομέα αυτό, Στρατηγική Αυτονομία απαιτεί τη δημιουργία ή την απόκτηση νέων δυνατοτήτων και νέων διαδικασιών προκειμένου να υλοποιηθεί. Παρά όμως την πολιτική υπερδραστηριότητα για την ασφάλεια και την άμυνα, τα ΚΜ και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συνειδητοποίησαν ότι τα νέα εργαλεία (CARD, PESCO, EDF, EPF) που θεσπίστηκαν με βάση την Παγκόσμια Στρατηγική, εστιάζουν συντριπτικά είτε στη βιομηχανική/τεχνική ανάπτυξη κάποιων αμυντικών δυνατοτήτων είτε πολλές φορές αποκλειστικά στην ανάπτυξη και κατανομή της αμυντικής βιομηχανίας. Όσο σημαντικοί και αν εξακολουθούν να είναι αυτοί οι δύο παράγοντες για την αποκατάσταση σκληρής στρατιωτικής ισχύος, υπάρχει και ένας τρίτος παράγων που πρέπει να συμπεριληφθεί: Είναι η βούληση και η

δυνατότητα δυναμικής πραγματικής στρατιωτικής εμπλοκής, ως αντίδραση ή πρόληψη, απέναντι σε καταστάσεις πραγματικής διεθνούς κρίσης.

Πρόκειται στην ουσία για το τρίτο σκέλος του τρίποδα που συμπληρώνει τις δυο βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την Στρατηγική Αυτονομία: Αυτές είναι κατ' αρχήν η πολιτική αξιοπιστία της ίδιας της ΕΕ και δεύτερον η ύπαρξη και διάθεση (σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο) των αναγκαίων στρατιωτικών δυνατοτήτων που απαιτούνται για να υλοποιήσουν την επιχειρησιακή δυναμική εμπλοκή. Χωρίς πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές δυνατότητες για την εκδήλωση συγκεκριμένης δυναμικής δράσης όπου απαιτείται, η ΕΕ εκτιμάται ότι θα παρατηρεί αδύναμη να αντιδράσει την περαιτέρω ανάπτυξη στρατηγικών κενών στην περιοχή της, θα βιώσει την επιδείνωση της Διατλαντικής σχέσης με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ και θα υποστεί μία σοβαρή στρατηγική υποβάθμιση σε μια εποχή που νέοι γεωπολιτικοί «γίγαντες» βρίσκονται σε τροχιά ανόδου.

Το πραγματικό ζήτημα είναι τι μπορεί να κάνει η Ευρώπη για να αποκαταστήσει τα κενά στρατιωτικών δυνατοτήτων της, πέρα από τη συχνή απροθυμία της να τις χρησιμοποιήσει. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη (και να αποκατασταθούν το συντομότερο) τα υφιστάμενα παραδοσιακά ελλείμματα δυνατοτήτων, όπως οι στρατηγικές αερομεταφορές, οι στρατηγικές πληροφορίες και ο εναέριος ανεφοδιασμός καυσίμων, καθώς και τα λειτουργικά κενά που σχετίζονται με νέες προκλήσεις ασφάλειας, όπως η πυραυλική άμυνα, η ικανότητα αντιμετώπισης κυβερνοεπιθέσεων ή γενικότερα η αποτροπή υβριδικών απειλών.

Η Γαλλία είναι ο πιο ενθουσιώδης υπέρμαχος μίας ισχυρότερης και ικανότερης ΕΕ στις παγκόσμιες υποθέσεις και από νωρίς τόνισε την ανάγκη η ΕΕ να

δημιουργήσει ανεξάρτητες αμυντικές δυνατότητες προκειμένου τα ΚΜ να είναι προετοιμασμένα για καταστάσεις στις οποίες οι ΗΠΑ δεν είναι πρόθυμες ή ικανές να εγγυηθούν την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η μείωση της εξάρτησης από τις ΗΠΑ φαίνεται σαν μία λογική απάντηση στην συχνά απρόβλεπτη αμερικανική συμπεριφορά. Η συμπεριφορά του πρώην Προέδρου Τραμπ επέτεινε αυτή την αβεβαιότητα. Δεν έλειψαν όμως οι σοβαρές αντιρρήσεις μέσα στην ίδια την ΕΕ. Αυτή η μαξιμαλιστική διατύπωση Στρατηγικής Αυτονομίας εξέθεσε έναν φόβο - ειδικά μεταξύ των χωρών της Βαλτικής - ότι «ένας φράκτης μπορεί να γίνει σφήνα», και να προκαλέσει μία μη αναστρέψιμη διάβρωση των δεσμών ασφαλείας με τις ΗΠΑ, που οι ίδιες θεωρούν απαραίτητους για να αναχαιτίσουν αυτό που θεωρούν Ρωσική απειλή.

Και αυτό γιατί η πίεση του Παρισιού για ευρωπαϊκή Στρατηγική Αυτονομία έχει ερμηνευθεί συχνά ως έκκληση για στρατηγική διατλαντική αποσύνδεση, παρόλο που ο Πρόεδρος Εμμανουέλ Μακρόν κατέστησε σαφές ότι η ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία δεν πρέπει να θεωρηθεί ως εναλλακτική λύση στο ΝΑΤΟ.

Η Γερμανία αντιλαμβάνεται διαφορετικά την Στρατηγική Αυτονομία. Για το Βερολίνο, αυτό που μετράει είναι μία προσπάθεια να ενισχυθεί ο ευρωπαϊκός πυλώνας του ΝΑΤΟ ως ένας τρόπος για να ενισχυθούν περαιτέρω οι ΗΠΑ στην Ευρώπη και να δεσμευτούν ΚΜ της ΕΕ και Σύμμαχοι του ΝΑΤΟ για ενδεχόμενη δράση στην Ανατολική Ευρώπη.

Παρά την εκτεταμένη σύγχυση σχετικά με την έννοια της Στρατηγικής Αυτονομίας, οι Ευρωπαίοι συμφωνούν ευρέως (σε ποσοστό τουλάχιστον 77%) ότι πρέπει να αναλάβουν περισσότερες ευθύνες για την άμυνα τους χωρίς πιέσεις και ρητορική κατά του Λευκού Οίκου.

Για να αντιμετωπίσουν αυτήν την πρόκληση, τον Νοέμβριο του 2020, τα ΚΜ της ΕΕ ζήτησαν τη σύνταξη μίας Εκτίμησης Απειλών που να περιγράφει λεπτομερώς τις απειλές που θα αντιμετωπίσει η ΕΕ τα επόμενα 5-10 χρόνια. Δεν αποτέλεσε έκπληξη, ότι η Εκτίμηση αυτή περιέγραψε ένα ζοφερό μέλλον για την ΕΕ. Τα κράτη μέλη και οι αρχές της ΕΕ συνειδητοποίησαν ότι η Παγκόσμια Στρατηγική έπρεπε να επανεξεταστεί, όχι όμως για να αντικατασταθεί από ένα άλλο έγγραφο στρατηγικής, αλλά για να συμπληρωθεί με ένα νέο θεσμικό κείμενο που θα παραθέσει μία νέα οπτική για το πολιτικό μας «οικοσύστημα» και θα περιγράψει λεπτομερώς τη διαχείριση κρίσεων, την ανθεκτικότητα, την ανάπτυξη δυνατοτήτων και μέσων και την οικοδόμηση στρατηγικών συνεργασιών. Ζητήθηκε λοιπόν η σύνταξη της «Στρατιωτικής Πυξίδας».

Η εργασία για τη «Στρατηγική Πυξίδα» της ΕΕ έχει ήδη ξεκινήσει. Η παρουσίαση στους Υπουργούς έχει προγραμματισθεί για το Νοέμβριο του 2021 με την τελική έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να αναμένεται στις αρχές του 2022. Με τη «Στρατιωτική Πυξίδα» δίνεται πλέον στην ΕΕ η μοναδική ευκαιρία ώστε η «Στρατιωτική Αυτονομία» της να μπει σε μια νέα τροχιά δίνοντας στην Ευρώπη τη θέση που της αξίζει.